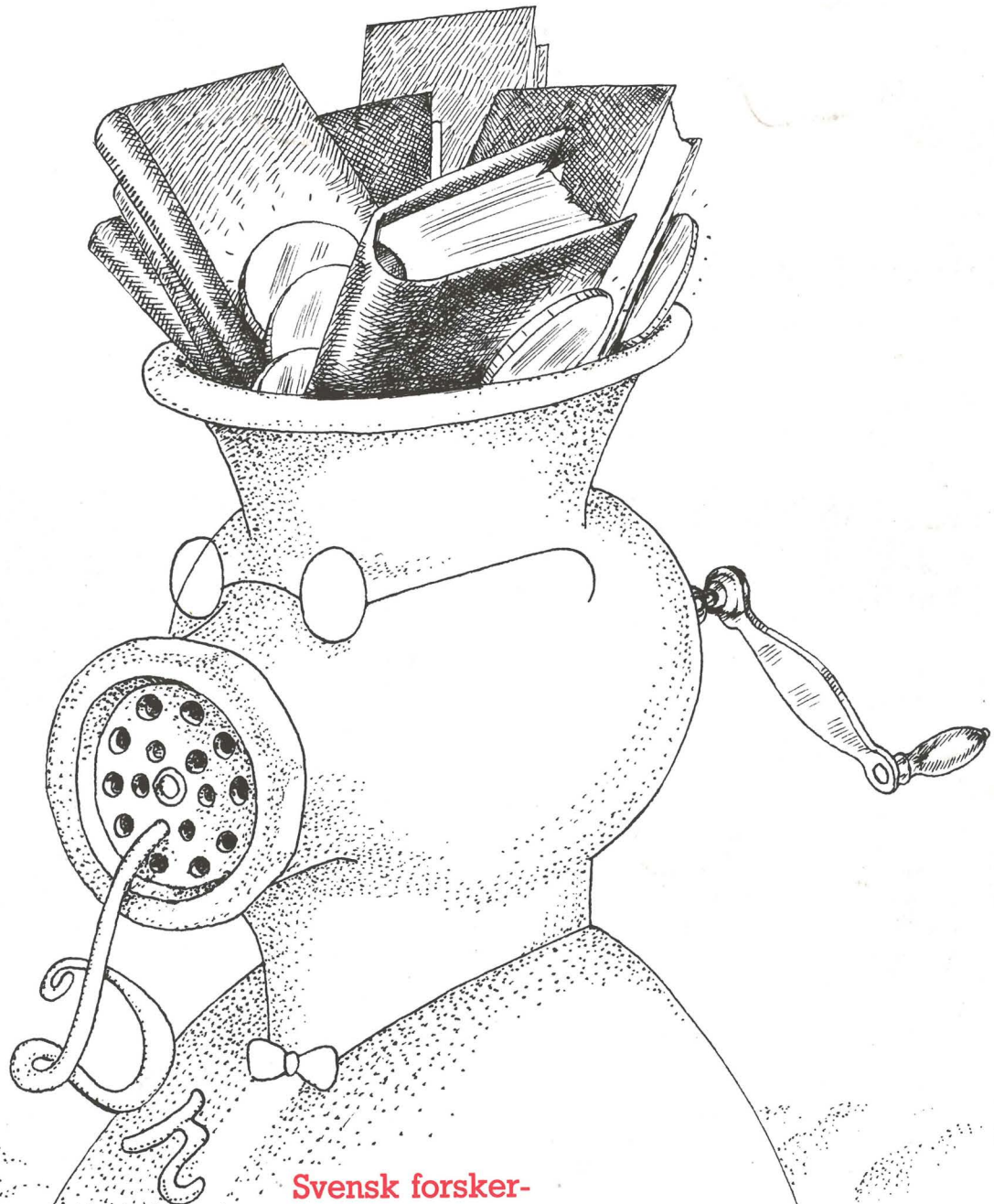

Statsstøttede
bedriftsforskere, s. 8

Utgitt av NAVF's utredningsinstitut

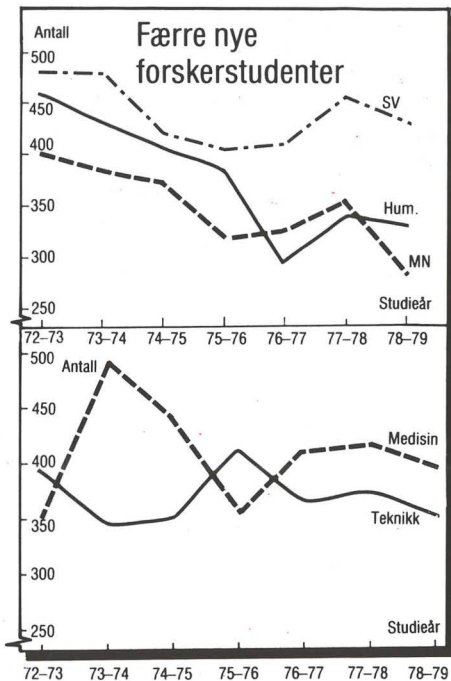
Forskningspolitikk

2/81

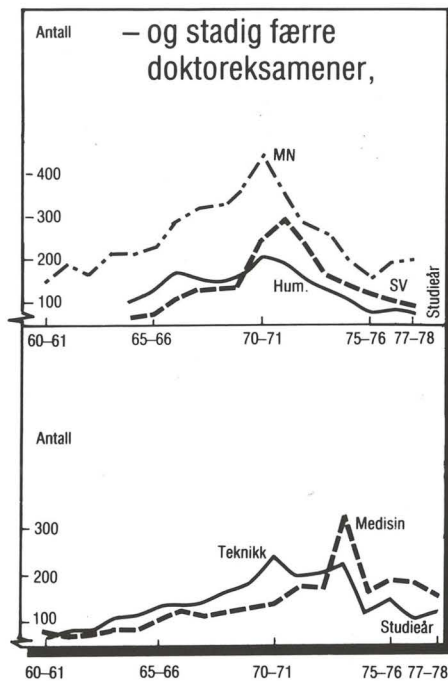

**Svensk forsker-
utdanning i dødvanne,
side 2. Nyansert forskningspro-
gram fra svensk LO, siste side. Tromsø:
Lot målene seg forene? – side 4. Krise i
Humaniora? – side 6. Sterk styring av neder-
landsk universitetsforskning, side 10. Evolu-
sjonsteori mot skapelsesberetning, side 4.
Freud inspirert av Darwin? – side 11.**

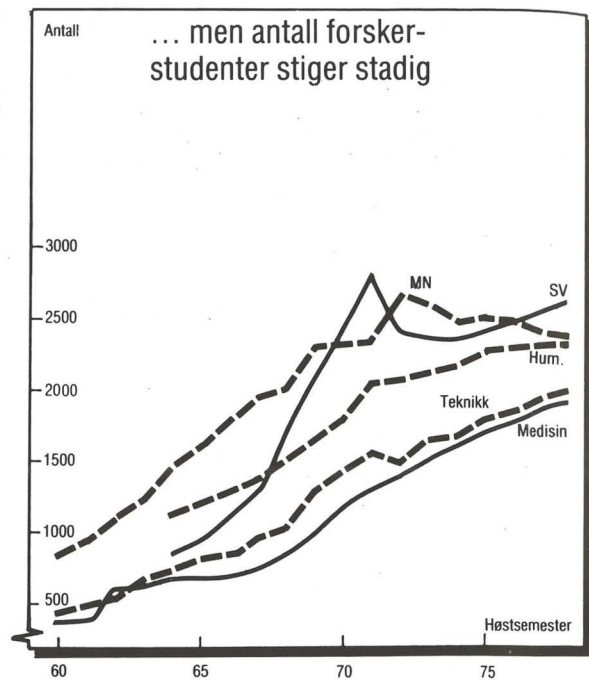
FINN GRAFF 81

Figur 1: Antall begynnerstudenter i forskerutdanning etter fakultet.

Figur 2: Antall avlagte forskereksamener etter fakultet.

Figur 3: Antall studenter i forskerutdanning etter fakultet.

Forskerutdanning i Sverige:

DOKTORSELÄNDET

I 1969 ble de svenske doktor- og licentiatgradene avløst av en ny doktoreksamen, etter modell av den amerikanske PhD. De gamle gradene tok for lang tid og gav for få kandidater.

Men erfaringene har ikke svart til forventningene, – det tas nå færre doktoreksamener enn i de siste år med den gamle ordningen. Den tid det tar å fullføre, er heller ikke blitt så mye kortere.

Svenske utdanningsreformer har ofte dannet mønster for tilsvarende reformer i Norge i grunnskolen og den videregående skole. Men innenfor høyere utdanning og forskning har de to land gått ulike veier. Riktignok har begge land gått gjennom en utvikling mot masseutdanning også på høyere nivå, men gjennomført dette på nokså forskjellige måter. I Sverige har man innført kort utdanning ved universitetene; i Norge har man satset på kortere utdanninger utenfor universitetene. Svenskene har lagt opp et system som nærmest innbyr til masseutdanning også av forskere; vår forskerrekuttering har beholdt et langt mer selektivt preg.

Den svenske forskerutdanningsreformen ble gjennomført i 1969. Den gamle doktorgrad og licentiatgrad (tilsvarte norsk hovedfag) ble avløst av en ny

doktoreksamen, i stor grad bygget på den amerikanske PhD-modellen. Det ble innført en strukturert forskerutdanning som skulle lede fram til doktoreksamen etter fire års studier. Man beholdt altså ikke noen «mellanexamen» (lic.), og på de fleste områder kom høyere utdanning til å bestå av en relativt elementær grad (fil. kand.) og en avansert grad (doktoreksamen).

Begrunnelsen var at den gamle doktorgrad tok for lang tid og gav for få kandidater. Gjennom et programmert forskerutdanningsopplegg, med en avhandling som ikke satte like store krav til originalitet og fullstendighet som tidligere, skulle en oppnå en sterk reduksjon i tiden som gikk med til å ta en doktorgrad, øke antallet doktorander og tilgodese arbeidsmarkedet utenfor med høyt kvalifisert arbeidskraft. Hvilke erfa-

ringer har så svenskene gjort med sitt forsøk på å komme bort fra en elitistisk rekruttering og utdanning av forskere?

Elleve tusen forskerstudenter

I 1978 var det registrert i underkant av 11 000 studenter i forskerutdanning fram mot doktoreksamen. (Til sammenlikning er det omkring 1600 vitenskapelige assistenter og stipendiater i Norge.) Innenfor grunntdanning var det 158 000 studenter, av dem 40 prosent på deltid. Antallet forskerstudenter har økt sterkt innen alle fagområder fra begynnelsen av 1960-årene, jfr. figur 3. Etter 1970 har det vært en viss nedgang i matematisk-naturvitenskapelige fag, mens samfunnsfagene øker igjen.

At antallet doktorgradsstudenter øker, skyldes imidlertid ikke at tilgangen på nye studenter er større enn tidli-

gere. Fra 1972 har det tvertimot vært et fall fra ca. 2300 nye studenter pr. år til rundt 2100, se figur 1. Størst har nedgangen vært innenfor humanistiske og matematisk-naturvitenskapelige fag. Bare innenfor medisin har nivået holdt seg noenlunde stabilt.

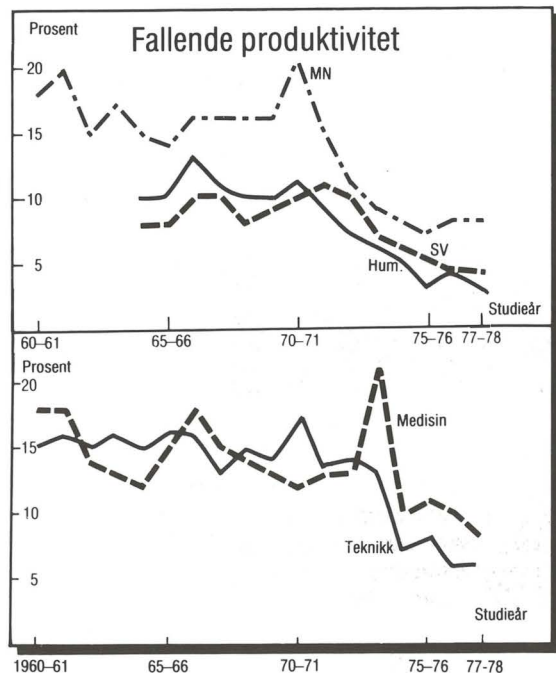
Når det er nedgang eller stagnasjon i tallet på nye forskerstudenter, og bestanden i forskerutdanning likevel øker, må det bety at andelen som fullfører synker (figur 2). Antall doktor- og licentiatgrader økte ganske betydelig utover i sekstiårene, nådde en topp rundt 1970 (fristen for å ta doktorgrad etter gammel ordning), og har siden sunket. Samlet sett tas det altså nå færre doktoreksamenener enn i de siste årene med den gamle ordningen. Nivået er omtrent som det var da forslaget om omlegging kom. I matematisk-naturvitenskapelige

har andelen uteksaminerte av samtlige studenter sunket sterkt; på alle fagområder er den nå under 10 prosent. I humaniora var det bare tre prosent av forskerstudentene som avla eksamen i studieåret 1977-78.

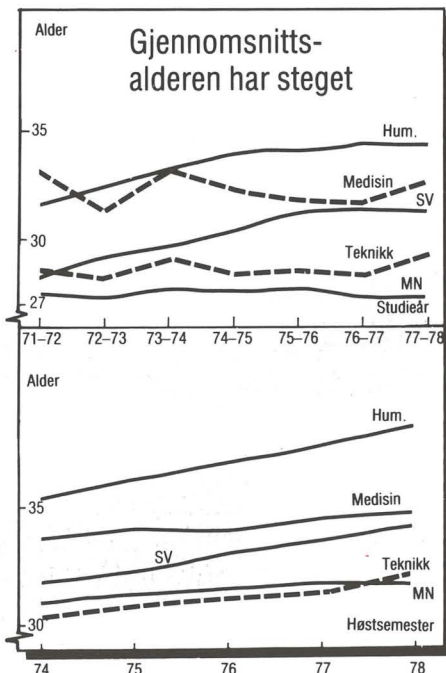
En hovedinnvending mot den gamle doktorgradsordningen var at den tok for lang tid, og at kandidatene ble for gamle før de kunne ta fatt på de oppgaver de skulle kvalifiseres for. Siktemålet for den nye doktoreksamen var at den skulle kunne avlegges i 29-års-alderen. Innenfor humaniora og samfunnsfag har gjennomsnittsalderen på forskerstudentene økt betydelig de senere år, og innenfor alle fagområder er den nå over 30 år (figur 5). Bare i matematisk-naturvitenskapelige og teknologiske fag har flertallet av forskerstudenter begynt før 29-års-alderen.

begynnelsen av sekstiårene. Den tid det tar å fullføre en doktoreksamen, er heller ikke blitt redusert i den grad en tok sikte på. Alderen på de ferdige kandidatene er imidlertid ikke fullt så høy som en kunne vente ut fra den lave produktiviteten. Det kan tyde på at en liten gruppe greier å komme seg gjennom forskerutdanningen på rimelig tid, mens det hoper seg opp en stor gruppe hvor progresjonen er meget lav. Den lave produktiviteten har forøvrig ført til at det er lansert et forslag om å innføre en ny «mellanexamen» mellom fil. kand. og doktoreksamen. Mest framme i diskusjonen har dette vært i de teknologiske fag.

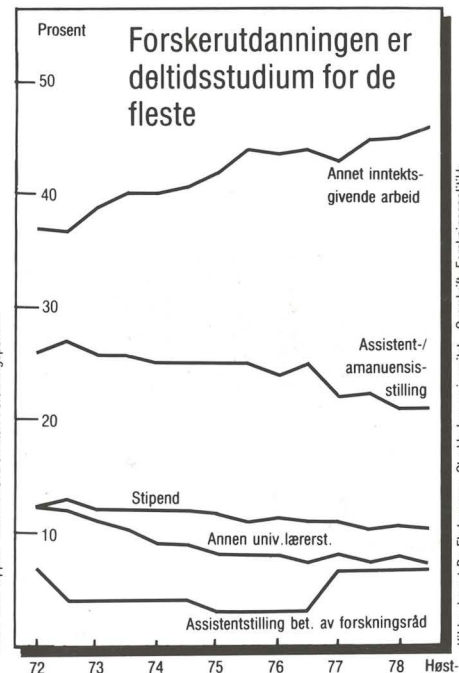
Spørsmålet er reist om kvalifikasjonene til dem som søker til forskerutdanning, er dårligere enn tidligere. Et forhold som kunne tyde på dette, er at

Figur 4: Avlagte forskereksamenener i forhold til antall studenter (prosentandel) etter fakultet.

Figur 5: Gjennomsnittsalder (aritmetisk gj.sn.) for begynnerstudenter i forskerutdanning (øverst) og alle forskerstudenter (nederst) etter fakultet.

Figur 6: Prosentandel av aktive forskerstudenter som hadde forskjellig slags inntektsgivende arbeid i semesteret.

fag og samfunnsfag er nedgangen meget slående. I humaniora og samfunnsfagene avlegges det nå svært få doktorgrader. Medisin representerer et unntak. Her finner man en økning innenfor de kliniske emnene, mens det i basalfagene tas færre doktorgrader enn tidligere.

Antall i forskerutdanning øker, mens tallet på avlagte eksamenener synker; produktiviteten blir med andre ord lavere. Hvor lav, viser figur 4. Normen om fire års studietid innenfor den nye doktorgradsordningen ville gi en «gjennomløpsprosent» på 25. Man har aldri vært i nærheten av dette, og etterhvert

Den høye begynneralderen har sammenheng med den vekt yrkeserfaring har vært tillagt ved opptak til universitetsstudiene. Samlet sett er doktorgradskandidatene noe yngre enn før reformen. I medisin og humaniora har endringene vært små, i samfunnsfag og teknologi har de vært mer merkbare.

Hvorfor slo reformen feil?

Svenskene har måttet konstatere at forskerrekutteringsreformen fra 1969 ikke har hatt den tilsiktede virkning. Flere enn tidligere starter en forskerutdanning, men det er få som blir ferdige, antallet er omtrent det samme som i

studenttallet i de mest avanserte kursene innenfor grunnutdanningen synker. Det gjelder både for humanistiske fag, matematisk-naturvitenskapelige fag – og særlig for samfunnsfag. Men tilbakegangen skyldes i stor grad en drastisk reduksjon i noen fag som hadde svært mange studenter tidligere. En kan si at disse nå har kommet på et mer «normalt» nivå. Samlet sett synes ikke problemet først og fremst å være sviktende rekruttering.

Finansieringen av doktorutdanningen (se figur 6) kan formodentlig bidra til å forklare mye av den lave aktivitetsgrad

Fortsettes neste side

innenfor forskerutdanningen. Utdanningsbidrag spiller ingen betydelig rolle i forskerutdanningen samlet sett. Utover hele 70-tallet har bare vel 10 prosent av dem som er i forskerutdanning, finansiert sin utdanning ved utdanningsbidrag. Mellom fem og 10 prosent har vært assistenter på forskningsrådsmidler, hvilket også har vært regnet som en god måte å finansiere en forskerutdanning på. Med assistent- og amanuensisstilling ved universitetene har en antatt at doktoreksamen kunne gjennomføres på fem år, mot fire år hvis det ble arbeidet på full tid med forskerutdanningen. I syttiårene har mellom 20 og 30 prosent av de aktive forskerstudentene hatt assistent- eller amanuensisstillinger. Andelen har sunket etter hvert, og er nå på ca. 20 prosent.

Bare hver annen til tredje forskerstudent har med andre ord økonomiske vilkår for å fullføre doktoreksamen på noenlunde normal tid. Av de øvrige har snaut hver tiende hatt annen universitetslærerstilling. Med stor undervisningsbyrde har slike stillinger ikke vært lette å kombinere med forberedelse til doktoreksamen. Den store gruppen av forskerstudenter har hatt « annet erverv », og må drive sin forskning på begrenset deltid. Denne andelen har vært stigende – fra i underkant av 40 prosent i begynnelsen av syttiårene til nesten 50 prosent nå.

Den svenske doktoreksamen bygger på aktiv veiledning og kursvirksomhet, men denne sentrale forutsetning for effektiv gjennomføring av forskerutdanningen er ikke fulgt opp. Ved Universitetet i Lund får 70 prosent av doktorstudentene mindre enn 10 timer veiledning i året. Særlig innen samfunnsfagene har situasjonen vært vanskelig i syttiårene. Gjennomsnittet har vært 15–20 forskerstudenter pr. veileder, og dette er klart dårligere enn i sekstiårene. Veiledningssituasjonen synes å ha vært klart best i teknologi og særlig i medisin, men også her har det skjedd en viss forverring i løpet av siste tiår; i 1978 var det henholdsvis seks–sju og fire–fem studenter pr. veileder.

Hvorfor fullføre?

Hvilket incitament finnes så for forskerutdanning? Dette fremheves som viktig for å forklare hvorfor effektiviteten er så lav. Belønningen for å fullføre doktoreksamen er for liten, hevdes det.

Meriteringsverdien av forskerutdanningen er relativt lav i stillinger utenfor universitet og forskning. Videre er det blitt færre stillinger hvor det legges vekt på forskning ved ansettelse, bl.a. i skolen. Fra de samfunnsvitenskapelige, humanistiske, matematisk-naturviten-

MAN KAN T.EX., HR TALMAN, FRÅGA SIG I VILKEN GRAD DEN MODERNA HISTORIE-FORSKNINGEN BIDRAGIT TILL BRUTTO-NATIONALPRODUKTEN...

Tegning: Lennart Lindberg, Tvärsnitt

skapelige og teknologiske fakulteter fremheves det i forbindelse med budsjettforslaget for 1981–82 at kjernen i de nåværende problemer for forskerutdanningen er dens lave meriteringsverdi og svake integrering i samfunnet. Medisin representerer i denne sammenheng et viktig unntak ved at doktoreksamen er meriterende ved ansettelse i overlegestillinger også utenfor universitetssykehusene. Om forskerutdanningens betydning utenfor den akademiske sektor foreligger det imidlertid liten kunnskap. Universitets- og högskoleåmbetet har tatt initiativet til en undersøkelse av de forskerutdannedes sysselsetting, og av hvordan visse kategorier arbeidsgivere ser på behovet for forskerutdannede.

Dessuten har den tilstramning som rammet svensk universitetsutbygging i syttiårene hatt konsekvenser for etterspørselen etter forskere, særlig innenfor de samfunnsvitenskapelige og humanistiske områder. I en periode hvor mange begynte i forskerutdanning, ble det få forskerstillinger å gå inn i – både som følge av svak ekspansjon og skjev aldersstruktur. Dessuten har forskerstillingene vært mindre tillok-kende ved at en stor del av dem har vært åremålsstillinger. Stillingsstrukturproblemene innen forskningen er fremdeles ikke løst, og det byr åpenbart på store problemer å finne fram til løsninger som det er enighet om.

OJS

Litteratur

Fortsatt högskoleutbildning. Forskarutbildningsutredningen. SOU 1977:63.

Lärare i högskolan. Förslag til ny arbets- och tjänstorganisation. SOU 1980:3.

Björkholm, Lundell, Sylvén. *Lunda-gårdsrapport nr. 4.* Lund 1980.

Universitetet i Tromsø

Samfunnsorientering, universitetsdemokrati, tverrfaglighet – sekstiårenes universitetsidealer lå til grunn for eksperimentet i Tromsø. Lot de seg forene i et universitet som måtte konkurrere med de tradisjonelle?

Universitetet i Tromsø er ved siden av distriktshøgskolene det viktigste eksperimentet i norsk høyere utdanning i de siste årtier. Utredningsinstituttet har nå gjennomført en studie av utviklingen ved Universitetet i Tromsø. Det sentrale tema i studien er forholdet mellom opprinnelige målsettinger og faktisk oppnådde resultater.

Det var først og fremst distriktpolitiske hensyn som lå til grunn for stortingsbeslutningen i 1968 om å opprette et universitet i Tromsø. Man tok sikte på et relativt lite og tradisjonelt universitet med spesielt ansvar for Nord-Norge. Under interimstyret i perioden 1969–1973 gjorde idealene fra studentopprøret seg gjeldende – med sterke ønsker om tverrfaglighet og demokratisk styring. Man fikk en målsetting som kan summeres i tre hovedpunkter:

Forskning og undervisning skulle ha spesiell relevans for Nord-Norge.

Universitetet skulle ha et desentralisert og demokratisk styringssystem.

Universitetet skulle etterstrebe en tverrfaglig tilnæringsmåte i forskning og undervisning og utprøve nye eksamensformer og undervisningsmetoder, f.eks. karakterfrihet, undervisning i smågrupper og prosjektstudier.

Distriktpolitikk

Den distriktpolitiske målsettingen for studentrekruttering og utdanning for arbeidsmarkedet i Nord-Norge er langt på vei oppnådd, selv om studenttilgangen har vært noe svakere og virkningene noe mer lokale enn man tenkte seg i starten.

Studenttallet hadde i 1980 nådd 1700, mindre enn minimumstallet i målsettingen som var 2000–2200. Omtrent 70 prosent av studentene kommer fra

Nord-Norge, 40 prosent fra Troms. Dette tilsvarer nokså godt forholdene ved universitetene i Oslo og Bergen når det gjelder rekruttering fra nærmeste oppland (Oslo–Akershus og Hordaland) og landsdel (Østlandet og Vestlandet).

Det ser også ut til at de ferdige kandidatene i høy grad forblir i Nord-Norge, spesielt i Troms. Av kandidater som avsluttet med høyere grads eksamen i perioden 1972–79 (i alt 150), arbeidet 86 prosent i Nord-Norge et halvt år etter eksamen, de aller fleste av disse i Tromsø. Av dem som forlot universitetet i 1979, søy ferdige kandidater eller med eksamen i enkeltfag, arbeidet bortimot 70 prosent i Nord-Norge et halvt år senere, over halvparten av disse i Troms. Siden mange i denne kate-

gorien forlot Tromsø for å fortsette sine studier ved andre universiteter eller høyskoler, er dette en ganske tilfredsstillende andel. Dessverre foreligger det ikke tall som viser hvor kandidatene befinner seg mer enn et halvt år etter at de forlot Universitetet i Tromsø.

Tverrfaglighet

Innføringen av tverrfaglig tilnærming i forskning og undervisning har møtt mange vanskeligheter, men det ser også ut til at viktige resultater er oppnådd. Spesielt i medisinstudiet har man klart å etablere en utdannelse som er annerledes enn den man har ved andre norske universiteter.

Mest ambisiøs har den tverrfaglige målsettingen vært innenfor samfunnsvi-

tenskapene. Det ble opprettet ett institutt, hvor samfunnsfagene ble organisert i fire forskergrupper. Her tok man sikte på en faglig integrering av de forskjellige disiplinene både i forskning og undervisning, og denne målsettingen står fremdeles ved makt.

Men det har vist seg at både lærere og studenter har behov for forankring i en spesiell disiplin. Forskergruppene er blitt mer disiplinorientert enn man opprinnelig hadde tenkt seg. Gruppen for skoleforskning består av pedagoger, den som er orientert mot samiske studier og etniske relasjoner av antropologer, gruppen for sosialpolitikk er sosiologisk orientert. Etter hvert har også forskergruppene overtatt mye av ansvaret for undervisningen.

Ikke minst på hovedfagsnivået har disiplinene vist sin sterke gjennomslagskraft. Det er vanskelig å gjennomføre hovedoppgaven uten å støtte seg på en etablert forskningstradisjon og dermed orientere seg mot en eller annen disiplin.

Innen gruppen for sosialpolitikk har psykologene vært misnøydte fordi sosiologien har dominert. Psykologene har ønsket å bryte ut og opprette et eget psykologistudium.

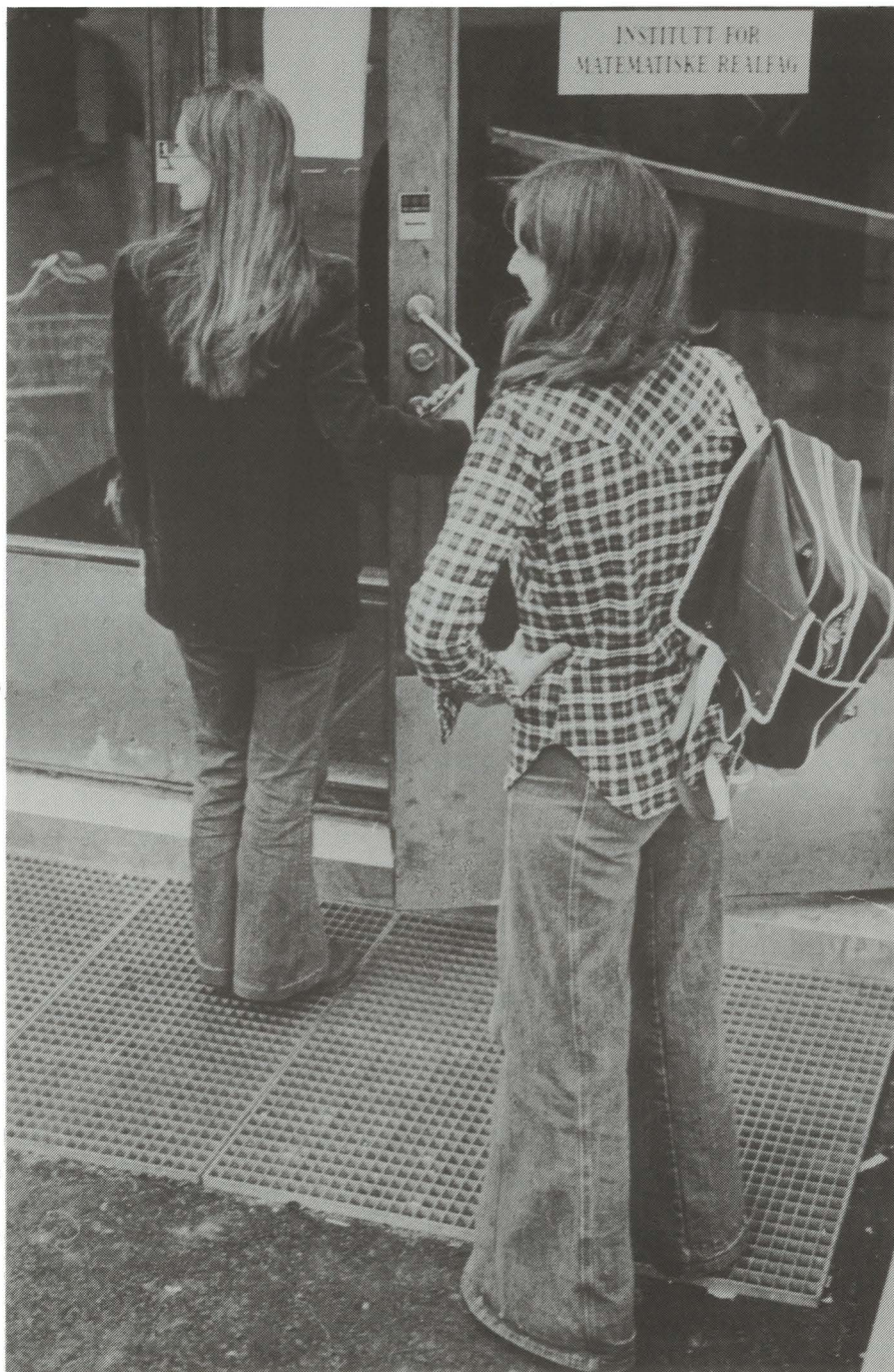
Medisinerens opplegg har møtt mindre problemer. Det er faglig sett mindre radikalt og bygger ikke på noen sammensmeltning av tradisjonelle disipliner. Likevel bryter medisinerstudiet i Tromsø i mange deler med studieoppleggene ved andre norske universiteter. Skillet mellom en teoretisk første avdeling og en klinisk annen avdeling er brutt ned, karakterer avskaffet.

Fleksibilitet og innovasjon

En viktig grunn til denne suksessen for medisinstudiet er en stabil studentmasse. Opplegget i Tromsø er så forskjellig fra andre steder at det knapt er mulig å gå over til andre universiteter midt i studietiden.

En hovedkonklusjon i undersøkelsen er at utviklingen ved Universitetet i Tromsø på mange områder har vært en gradvis tilpasning til det nasjonale universitetssystemet. Det har vist seg vanskeligere enn antatt å bryte med de akademiske tradisjonene. Blant annet har den typen fleksibilitet og valgfrihet som gjør det mulig for studentene å vandre mellom institusjonene, hemmet reformene, f.eks. i samfunnsvitenskap.

Karen Nossun Bie. *Creating a new university. The establishment and development of the University of Tromsø.* NAVF's utredningsinstitutt, melding 1981:3.

Fra rekrutteringsbrosjyre for Universitetet i Tromsø. Foto: Hans Dahlberg

Vitenskap og religion i California

Bibelens skapelsesberetning vant nylig en mindre seier over biologiens utviklingslære i Californias høyesterett. Retten fant at den øverste skoleledelse i delstaten («California Board of Education») ikke har understreket klart nok overfor lærerne at undervisningen i evolusjonslære skal være «udogmatisk».

Riktignok fant saksøkerens advokat, Richard K. Turner, det klokest i denne omgang å la hovedspørsmålet falle – nemlig om utviklingslæren er å betrakte som en sekulær humanistisk «religion» og at man derfor i religionsfrihetens navn må gi like mye tid til Bibelens skapelsesberetning i skolens biologiundervisning. Men Turner var meget fornøyd med resultatet, ikke minst all publisiteten, og har varslet nye fremstøt etter denne taktiske tilbaketrekning.

I California har det tidligere vært gjort en rekke forsøk på å få Bibelens skapelsesberetning inn i biologiundervisningen. Bevegelsen har etter hvert fått atskillig støtte blant folk med vitenskapelig utdannelse, særlig teknologer. Turner mener å ha lært av disse tidligere forsøkene hvordan saken best kan fremmes. Midlet til å oppnå gunstige rettsavgjørelser er å vise at utviklingslæren er like hypotetisk og umulig å bevise som religiøse dogmer. Turner støtter seg på vitenskapsfilosofien og bruker dens kunnskapskritikk mot utviklingslæren. Han refererer f.eks. filosofen Karl Popper som skal ha sagt at «darwinismen er en metafysisk og ikke en vitenskapelig teori».

Ifølge Turner vil et troverdig forsvar for utviklingslæren avhenge av vitnenes filosofiske skolering. Han peker på at de biologiske ekspertene er uenige om utviklingslæren. Metodologiske problemer og faglige disputer gjør tilsammen utviklingslæren til et tvilsomt faktum. «Hvis man kan vise at teorien ganske enkelt er en dårlig teori, og at forskerne likevel tror på den og slåss om den, da er man på god vei til å vise at den likner en Guds-tro.» Amerikanske grunnlovsjurister avfeier ikke spørsmålet om utviklingslæren må betraktes på linje med religiøse dogmer.

Den seneste norske Gallup (Aftenposten 21. mars 1981) viser at det her i landet er et solid, men ikke overveldende, flertall for utviklingslæren. På spørsmål om de mente at mennesker og aper

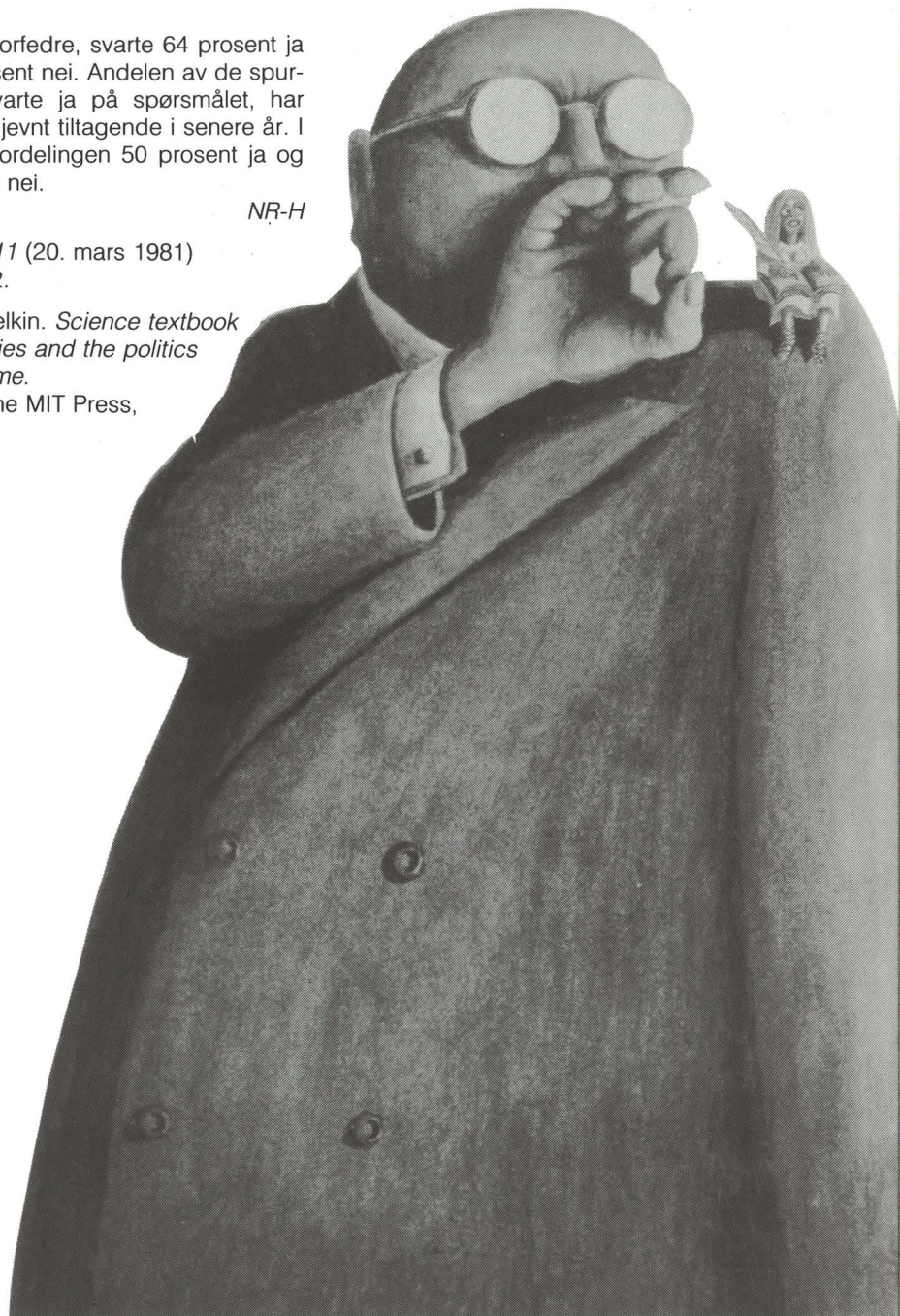
har felles forfedre, svarte 64 prosent ja og 29 prosent nei. Andelen av de spurte som svarte ja på spørsmålet, har også vært jevnt tiltagende i senere år. I 1969 var fordelingen 50 prosent ja og 43 prosent nei.

NR-H

Science 211 (20. mars 1981) s. 1331–32.

Dorothy Nelkin. *Science textbook controversies and the politics of equal time.*

London, The MIT Press, 1978.

Krise i humaniora:

Når sangerne synger for og orkesteret spiller for

Hva vil det si for en vitenskap å bevise sin legitimitet? Humanioras funksjon som forvalter og formidler av en felles dannelsesstradisjon var ansett som selvsagt langt inn i vårt århundre. I dag er denne dannelsesstradisjonen ikke lenger generelt akseptert. Humaniora kan bare legitimeres ved at den *viser seg* relevant for samfunnet, og humanistene har neppe greid å finne forankring i nye tradisjoner.

Krise i humaniora er temaet for de to bøkene som her skal omtales, en svensk og en dansk. At det er en krise, tar begge forfatter-teamene for gitt. Den kan til og med tallfestes, mener svenskene. De innleder sin bok med henvisning til en forskningsutredning som påviser at det er vanskeligere å livnære seg som humanistisk forsker i Sverige enn i Danmark og Norge.

De tre danske forfatterne har et noe annet utgangspunkt: De finner det viktigste krisesymptom i arbeidsledigheten blant kandidatene fra de humanistiske fakulteter.

Men om dette er slik krisen manifesterer seg i materiell forstand, er det andre og mer dyptgripende problemer som ligger alle forfatterne på hjerte.

Veien inn i krisen

Den svenske boken innledes med en oversikt over humanistiske forskningstradisjoner i Sverige, skrevet av Sven-Eric Liedman (nå professor i «idé- och lärdoms historia» i Göteborg). Han leverer et djervt forsøk på å samle noen århundres europeisk og svensk humanistisk vitenskap på 80 sider, i et analyse-skjema i stil med denne forenkla knappehet.

All vitenskap kan ha tre anvendelsesmuligheter, mener Liedman: en materiell, en administrativ og en ideologisk. Humanistisk vitenskap, hevder han, kan «bare» virke ideologisk, dvs. verdinormerende i vid forstand. Det fatale er imidlertid skjedd at humanistene i vårt århundre har drevet sin vitenskap som om den kunne ha en administrativ nytteeffekt. Humanistene har forsøkt å kopiere samfunnsvitene (som har kopiert naturvitenskapen). Idag, hevder Liedman, er all svensk samfunnsvitenskap og humaniora innstilt på å tjene samfunnsmaskineriet, – på å omsettes i administrativ teknikk. Derav følger at

Veier ut av krisen?

Hva er så veien ut av dette? For Liedman ligger den i erkjennelsen av at humaniora har den verdinormerende (ideologiske) funksjon som sin fremste oppgave. Den splittede empiri må derfor igjen samles i syntetiserende teori. Han antyder tre alternativer for slike teoribygninger: marxismen, strukturalismen og semiotikken.

Men lenger enn til antydningen kommer ikke Liedman (og heller ikke de øvrige bidragsytere i den svenske boken; – de innskrenker seg stort sett til å eksemplifisere fra forskjellige fagområder den vitenskapshistoriske utvikling Liedman sammenfatter).

Der hvor svenskene slutter, tar danskene fatt. Essayet «Til glæden» er intet mindre enn et forsøk på å gjenreise humaniora fra splittet detaljforskning til en samlende, frigjørende virkelighetsforståelse.

Det kan diskuteres hvor vellykket forsøket faller ut. De tre forfattere (henholdsvis professor, universitetslektor og filologisk «løsarbeider») gir en analyse av humanioras innhold og arbeidsform. Men glimtvis treffende analyser blir ofte stående isolert og spriker til forskjellige kanter mer enn de bygger opp under noen samlende konklusjon. Boken blir på denne måten ikke lett å resymere.

En ny renessanse?

Det de tre danske humanister ønsker, er å anspore til en «re-rensans» med humaniora som utgangspunkt, lik 14-1500-tallets renessanse. Kort fortalt ønsker de å «gjeninnføre det menneskelige i humaniora». Eller mer presist: Forfatterne analyserer humanioraens fire dimensjoner til å være *historie, psykologi, kommunikasjon og estetikk*. Med estetikk forstår forfatterne et nokså vidt begrep: dannelselse eller verdinormering i vid forstand, eller noe nær Liedmans begrep «ideologisk funksjon».

Løsningen av krisen – re-rensansen – ser forfatterne i at humaniora må styrkes rundt aksene historie–estetikk (som de mener var tilfellet under 14-1500-tallets renessanse). Krisens årsak finner de omvendt i at humaniora har gitt avkall på å normere, og er blitt detaljforståelse uten noe samlende perspektiv.

Men hvordan skal re-rensansen finne sted, og hvilke verdier er det humaniora skal gjenreises på? Når de tre forfattere kommer til disse spørsmål, blir svarene svevende. Et svar på det siste spørsmålet får vi kanskje på side 161 hvor forfatterne bekjenner seg til den tro at en overgang til et sosialistisk samfunn vil virkeliggjøre en del av «humanioras utopi». Det første spørsmål

blir egentlig aldri besvart, på annen måte enn at forfatterne mener at humaniora som utopi – gjennom sin arbeidsform og sin virkelighetsforståelse – kan tjene som modell for hvordan et menneskelig samfunn kan innrettes.

Hvis vi ut fra boken skulle finne en samlende formel for humanioras egentlige raison d'être, måtte det være denne: Gjennom fri utfoldelse i universitetenes skjermede miljø og med tilstrekkelig tilgang på penger og personale, kan humaniora utvikle en form for mellommenneskelig kommunikasjon og forståelse som kan tjene som modell for samfunnet utenfor.

Er løsningsforslagene gode nok?

De tre danskers konklusjon er, som vi ser, ikke ny. De humanistiske vitenskapers funksjon som forvalter og formidler av en felles dannelsesstradisjon var ansett som selvsagt langt inn i vårt århundre over hele den vestlige verden. Problemet er imidlertid idag at denne dannelsesstradisjon ikke lenger er generelt akseptert. Dels er den helt død (jfr. latinen), dels blir den bestridt og forkastet av mange. Humanistene har ikke greid å finne ny forankring i nye tradisjoner som er blitt alment akseptert.

Det synes ikke som de tre danske forfatterne heller har greid å finne noen god løsning på dette spørsmålet. Boken blir for mye et tradisjonelt forsvar for «de frie studier» og rommelige universitetsbevilgninger.

Hva vil det si å bevise sin legitimitet for en vitenskap eller en kunstart? Det er neppe noen hjelp for Operaen i å argumentere for bevilgninger for å la sangerne synge for orkesteret i en tom sal. Bredsdorff, Larsen og Thyssen faller tidvis i denne fallgruben i sin argumentasjon for at samfunnet bør gi sine humanister god lønn og frie arbeidsvilkår. De synes å overse at den eneste måten humaniora kan legitimeres, er ved at den viser seg relevant for samfunnet.

På bakgrunn av disse danske og svenske debattinnlegg er det nesten påfallende at det finnes så lite skrevet om emnet i Norge. Skyldes det at humaniora står vesentlig sterkere i Norge hva budsjett-tildeling angår, eller oppfattes norsk humanistisk forskning som mer fruktbar enn nabolandenes?

JPC

Tomas Forser, red. *Humaniora på undantag? Humanistiska forskningstraditioner i Sverige*. Stockholm, Pan/Norstedts, 1978. 276 s.

Thomas Bredsdorff, Mihail Larsen, Ole Thyssen: *Til glæden. Om humanisme og humaniora*. København, Gyldendal, 1980. 166 s.

Orkesteret sangerne

teoribygning og syntese er forlatt til fordel for splittet empiri og spesialisering (som er typisk for den nytteorienterte forskning, – uansett vitenskapsgren). Det er bare det at på nesten alle humanioraens felter finnes ingen virkelighet som teknikken kan anvendes på (motsatt f.eks. jus eller pedagogikk). Og derav følger nødvendigvis «periodiska och djupt neurotiska nyttighetskriser».

Vest-Tyskland:

Statlige lønnstilskudd til småbedriftenes forskere

Vesttysk debatt om statlig støtte til teknologisk forskning har vært konsentrert om forholdet mellom prosjektstøtte og generell støtte til forskning i industrien selv. Regjeringen har kanalisert en del av sin industriforskningsstøtte over fra prosjektbevilgninger til lønnstilskudd til forskere og et eget risikokapital-selskap.

Teknologisk forskning har i Vest-Tyskland en sterk stilling, både i omfang og kvalitet. Den største delen av forskningen både utføres i og finansieres av næringslivet (ca. 15 milliarder D-mark i 1980), men også statens engasjement er betydelig. I 1980 utgjorde den sivile statlige støtten til forskning i industrien omkring tre milliarder D-mark. Dessuten støtter regjeringen forskning i instituttsektoren, og denne er også ofte teknologisk orientert.

Det forholdsvis sterke statlige engasjement har sitt utspring i debatten omkring «the technological gap» tidlig i 1960-årene. På denne tiden ble det dannet et eget atom-ministerium og startet programmer for utvikling av kjernekraft. Senere kom også programmer for romforskning, luftfartsforskning, utvikling av store regnemaskiner m.v. Prosjektene var meget omfattende og ble gjennomført ved store institutter («Grossforschungseinrichtungen») og store bedrifter. I 1970-årene ble imidlertid de mindre bedriftenes betydning mer anerkjent, og man forsøkte å dreie programmene mot temaer som også angår dem, slik som innføring av ny teknologi, nye produksjonsmetoder, alternativ energi m.v.

Mot mer generelle støttetiltak

Direkte støtte til prosjekter har utgjort en svært stor del av statlig støtte til industriforskning. Industriforbund og opposisjonspartier mener at statlig finansiering av prosjekter i industrien ikke har ført til at de økonomisk mest lovende prosjekter blir gjennomført, men i stedet de som kan oppnå den høyeste statsbevilgning. Som et alternativ fremheves indirekte støttetiltak (f.eks. i form av skattelette) som gis generelt til bedrifter med utgifter til forskning, uten at bedriftenes interne prioritinger berøres. Markedet skal altså forestå utvelgelsen av prosjektene. Fra regjeringens side

hevdes det derimot at dette vil føre til en oppdeling av midlene i småbølper, og derved en mindre effektiv utnyttelse av tilgjengelige ressurser.

Regjeringen tok i 1978 hensyn til denne kritikken ved å fremme en ny plan for støtte til innovasjon i små og mellomstore bedrifter. Planen inneholder følgende virkemidler:

Prosjektstøtte innenfor utvalgte programområder

Prosjektuavhengig støtte til FoU i bedriftene, slik som støtte til FoU-personale, støtte til FoU-investeringer og støtte til oppdragsforskning.

Støtte til den kollektive bransjeforskning

Kapital- og kreditt hjelp

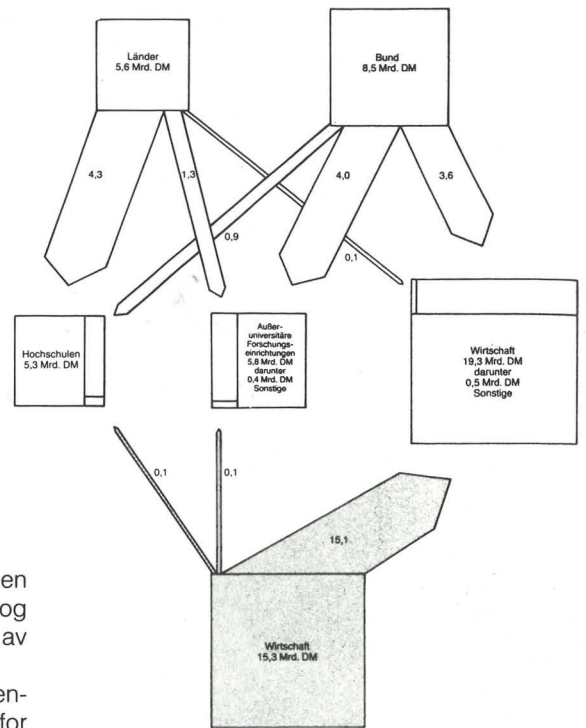
Forbedret informasjon, rådgivning, patentvesen m.v.

Hvert enkelt virkemiddel skal bidra til å stimulere ulike sider av innovasjonsprosessen. Sammen utgjør de et statlig register av tiltak for å fremme innovasjon i små og mellomstore bedrifter.

Planen innebar delvis en videreutvikling av eksisterende tiltak som prosjektstøtten, delvis innføring av nye. Her skal vi bare omtale to av de nye elementene i innovasjonspolitikken.

Statlig tilskudd til bedriftsforskere

Det viktigste indirekte støttetiltak er refusjon for lønnsutgifter til forsknings- og utviklingspersonale i bedriftene. I 1980 ble det utbetalt nesten 400 millioner D-mark under denne ordningen. Mindre bedrifter kan innen visse grenser få refundert 25–40 prosent av sine lønnsutgifter til FoU-personale. Som et supplement til denne ordningen kan mindre bedrifter også få et tilskudd på 30 prosent av utgiftene ved bortsetting av

Vest-Tysklands samlede FoU-budsjett i 1978 (30,4 milliarder D-mark). Kilde: Bundesbericht Forschung VI.

forskningsoppdrag til institutter, konsulentfirmaer m.v.

Det pågår fremdeles debatt om hvilken nytteverdi disse generelle støttetiltak har hatt. Bedriftene avgjør selv, ut fra rene lønnsomhetsbetraktninger, hvilke prosjekter de vil satse på. I hvilken grad tiltakene faktisk har økt omfanget av forskning i bedriftene, er imidlertid ikke klarlagt.

Statsgarantert risikokapital

Innovasjonsplanen innebar også opprettelsen av et selskap (Deutsche Wagnisfinanzierungs-Gesellschaft) som bidrar med risikokapital til mindre bedrifter i en utviklingsfase. Selskapet er privat, og kapitalen stilles til rådighet av de bankinstitusjoner som står som eiere. Men selskapets driftsunderskudd bæres i hovedsak av staten. Tiltaket er spesielt interessant fordi risikokapital ofte har vist seg å være den største vanskelighet ved utvikling av nye produkter.

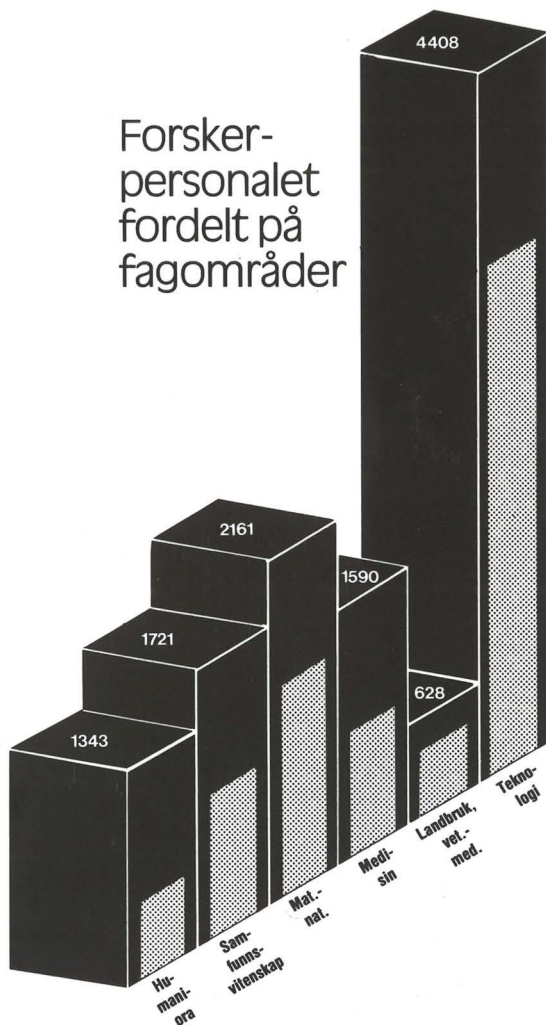
KV

Bundesbericht Forschung VI. Der Bundesminister für Forschung und Technologie (BMFT), 1979. ISBN 3-88135-078-0.

Forschungs- und Technologieförderung für kleine und mittlere Unternehmen. BMFT, 1979. ISBN 3-88135-060-8.

Forsker-
personalet
fordelt på
fagområder

Ti prosent flere forskere på to år

Det norske forskerpersonalet øker jevnt. Forskningsstatistikken for 1979 viser at godt og vel 25 000 hadde forsknings- og utviklingsarbeid som arbeidsoppgave. Det er ca. 1200 flere enn i 1977, det vesentligste av økningen er i gruppen «forskere», dvs. personer med høyere utdanning.

Figuren øverst viser hvordan det samlede forskerpersonalet på nesten 12 000 er fordelt på fagområder. Økningen har vært særlig sterk innen det teknologiske fagområde, og gjelder spesielt forskerpersonalet i næringslivets laboratorier. I hele foretakssektoren registrerte vi en økning på 18 prosent i løpet av toårs-perioden, mens personalet ved universiteter og høyskoler økte med fire-fem prosent i samme tidsrom.

Nokså få har forskning som eneste arbeidsoppgave; de fleste bruker en betydelig del av sin arbeidstid til undervisning, service-arbeid og administrasjon. I forskningsstatistikken opererer man derfor med et anslag for fulltidsinnsats innenfor forsknings- og utviklingsarbeid, – FoU-årsverk. (De lyse feltene på søylene viser fordelingen av årsverk på fagområdene.) De 12 000 forskere nedla vel 7000 årsverk i FoU-arbeid i 1979, – en økning på 12 prosent fra 1977.

Personalet ved de høyere lærestedene bruker atskillig mindre av sin samlede arbeidstid til forskning (48 prosent) enn personalet i instituttsektoren (73 prosent) og i næringslivets laboratorier (69 prosent). Av det samlede antall FoU-årsverk ble i underkant av 40 prosent utført i universitets- og høyskolesektoren i 1979. Dette er en liten nedgang: Tidligere i 1970-årene har andelen ligget omkring 41 prosent.

Figuren nederst viser aldersfordelingen for forskerpersonalet i instituttsektoren og i universitets- og høyskolesektoren i 1970 og 1977. (For næringslivets laboratorier har vi ikke opplysninger om forskerpersonalets alder.) Gjennomsnittsalderen for det faste personalet i U&H-sektoren har steget noe i løpet av syttiårene, fra 41,3 år i 1970 til 43,9 år i 1977.

Biblioteksnytt

Rekruttering

European Science Foundation. *Employment prospects and mobility of scientists in Europe. Report prepared for the Commission of the European communities.* Strasbourg 1980. 50 p. (Research-development in the European community: towards a new phase in the common policy, 2)

Teknologioverføring

Teknisk-industrielle attachéer i utlandet. Vurdering av en norsk ordning. Utredning utført av Karl Stenstadvold med støtte av en referansegruppe. SINTEF, Trondheim 1979. 28 s.

Angela Stent Yergin. *East-west technology transfer. European perspectives.* Publ. by the Center for strategic and international studies, Georgetown University. Beverly Hills, Sage Publ., 1980. 88 p. (The Washington Papers, 75)

Eugene Zaleski and Helgard Wienett. *Technology transfer between east and west.* Paris, OECD 1980. 435 p.

Forskningspolitikk

Edward J. Burger. *Science at the White House.* Baltimore, Johns Hopkins Univ. Press, 1980. 180 p.

Forskningssamverkanskommittén. *Högskolan i FoU-samverkan.* Stockholm, Utbildningsdepartementet, 1980. 286 s. (Statens offentliga utredningar, 1980:46)

Kunnskap og konkurrencekraft. Teknisk-industrielle utveklingsproblemer i internasjonalt perspektiv. Utg. av Ingenjörvetenskapsakademien. Stockholm 1979. 264 s. (Ingenjörvetenskapsakademien meddelande, 223)

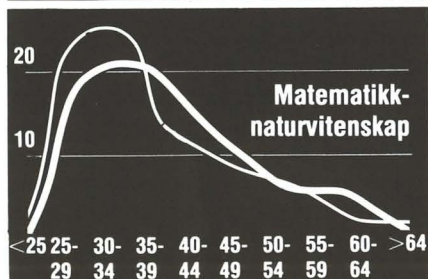
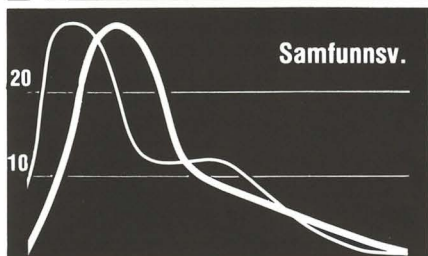
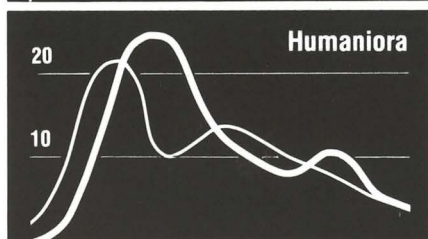
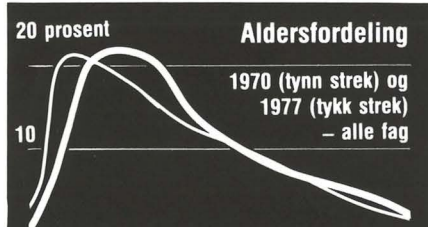
Rune Premfors. *Facklig forskningspolitikk: de fackliga huvudorganisationernas program och aktiviteter.* Stockholm, Forskningsrådsnämnden, Delegationen för studier av forskning och forskningsorganisation, 1981. 50 s.

Arild Underdal. *The politics of international fisheries management. The case of the Northeast Atlantic.* Oslo, Universitetsforlaget, 1980. 239 p.

Utdanning

Lord Robbins. *Higher education revisited.* London, Macmillan, 1980. 117 p.

Patricia Sexton. *Women in education.* Bloomington, Ind., Phi Delta Kappa, 1976. 189 p.

Ny finansiering, sterkere statlig styring

Parlamentmeldingen om nederlandsk universitetsforskning fra 1979 er interessant som et av de få forsøk statlige myndigheter har gjort på å vurdere forskningen ved universitetene uavhengig av undervisningen.

Meldingens hovedkonklusjon er at universitetsforskningen er for viktig til bare å komme som et automatisk tillegg til undervisningen, at det i større grad må sikres at den forskning som utføres er av høy kvalitet og at samfunnsmessige vurderinger tillegges større vekt ved valg av forskningsområder.

I Nederland som i Norge utgjør universitetsforskningen en stor del av landets totale forskning og av statlige bevilgninger til forskning. Fra 1960-årene har forskningskapasiteten ved universitetene steget omtrent proporsjonalt med studenttilstrømmingen, og det er også studenttall som har bestemt hvilke fag som er utbygd. Meldingen tar sikte på å bringe forskningspolitiske resonnemerter sterkere inn i prioriteringen av de store ressurser som hvert år går til universitetsforskning. Bevilgningene må utnyttes mest mulig effektivt, og forholdet mellom ressurser og resultater må komme klarere fram. Dette innebærer en større grad av styring av hvilke forskningsområder det skal arbeides med.

Universitetsforskningsmidlene øremerkes

Meldingen antar at de samlede ressurser skal være omtrent uforandret. Bevilgningene har hittil hovedsakelig kommet som sekkebevilgninger, mens en nokså liten del (åtte prosent, omtrent som i Norge, men mindre enn i mange andre land) har kommet fra forskningsrådene. Forslaget innebærer en betydelig endring i dette. Innen 1990 er planen

- at bare 50 prosent av universitetsforskningen skal finansieres ved sekkebevilgning,
- at ca. en tredjedel kommer som øremerkede midler over statsbudsjettet,
- at grunnforskningsrådets (ZWO) andel av finansieringen fordobles (til ca. 16 prosent), og
- at det blir mer oppdragsforskning ved universitetene.

På denne måten vil en større del av universitetsforskningen foregå innen rammen av prosjekter og programmer som er gjenstand for kvalitetsvurdering og prioritering.

Faste stillinger gjøres midlertidige

Hvis man skal sette strengere betingelser for bevilgningene og innføre noen grad av konkurranse om dem, må fleksibiliteten i stillingsstrukturen bedres. Dette gjøres først og fremst ved å øke andelen av midlertidige forskerstillinger. En stor del av forskningen utføres av doktorgradsstudenter, og dette skal utvikles ytterligere ved opprettelse av flere vitenskapelig assistent-stillinger. Til en viss grad skal dette skje ved omgjøring av faste stillinger. Videre skal bindinger mellom forskning og undervisning løses noe på, og det skal gis utvidet adgang til å ta forskningsfri.

Fellesrådet for universitetene styrkes

Av organisatoriske tiltak er nok det viktigste en styrking av den rollen som universitetsrådet (organ for alle landets univesiteter) har i planlegging og koordinering. Det understrekes i meldingen at universitetene i større grad bør spesialisere seg istedenfor å dublere og kopiere hverandre. Universitetsrådet skal gi uttalelse på faglig, nasjonalt grunnlag om opprettelse av nye profesorer og ved planlegging av store investeringer.

Parlamentet sluttet seg til hovedtrekkene i meldingen i juni 1980, og forslagene er til en viss grad fulgt opp i budsjettet for 1981.

KV

University Research. (Engelsk oversettelse) Utdannings- og forskningsministeren, 1980.

Tegning: Chris Roodbeen, *Science Policy in the Netherlands*

Filosofi

Mark Blaug. *The methodology of economics or How economists explain.* Cambridge, Cambridge Univ. Press, 1980. 296 p. (Cambridge surveys of economic literature)

Historie

Peter Buck. *American science and modern China. 1876-1936.* Cambridge, Cambridge Univ. Press, 1980. 283 p.

Ronald W. Clark. *The greatest power on earth. The story of nuclear fission.* Foreword by Lord Zuckerman. London, Sidgwick & Jackson, 1980. 342 p. ill.

Richard G. Hewlett. *The new world. A history of the United States Atomic Energy Commission.* Vol. I, 1939-46. By ... and Oscar E. Anderson, Jr. Washington, U.S. Atomic Energy Commission, 1972. 718 p.

Moderne vitenskap

A guide to the culture of science, technology, and medicine. Ed. by Paul T. Durbin. New York, The Free Press, 1980. 723 p.

Stephen Jay Gould. *The panda's thumb. More reflections in natural history.* New York, Norton, 1980. 343 p.

Steve J. Heims. *John von Neumann and Norbert Wiener. From mathematics to the technologies of life and death.* Cambridge, Mass., The MIT Press, 1980. 547 p.

Peter Leonidovich Kapitza. *Experiment, theory, practise. Articles and addresses.* Dordrecht, Holland, Reidel, 1980. 429 p. (Boston studies in the philosophy of science, vol. 46)

Axel Strøm. *Velferdssamfunn og helse. Et 60-årig tilbakeblikk.* Oslo, Gyldendal, 1980. 209 s.

Vitenskapssosiologi

Charles E. Lindblom and David K. Cohen. *Usable knowledge. Social science and social problem solving.* New Haven, Yale Univ. Press, 1979. 129 p.

On the margins of science: The social construction of rejected knowledge. Ed. by Roy Wallis. Keele, Staffordshire, Univ. of Keele, 1979. 337 p. (Sociological review monographs, 27)

Edward Shils. *The calling of sociology and other essays on the pursuit of learning.* Chicago, The Univ. of Chicago Press, 1980. 498 p.

Tegning: David Levine. © New York Review – Opera Mundi

Kikket han i Darwin?

For noe over ett år siden kom Frank Sulloways *Freud: Biologist of the Mind* ut i England. Den fikk positiv omtale i *Nature* og *Science* og en rekke fagtidsskrifter, men det virker som om boka fremdeles er nokså ukjent her i landet. Dette er synd; foruten å presentere en mengde biografisk stoff om Sigmund Freud, fremstår den som et grundig og grunnleggende vitenskapsteoretisk verk. Sulloway tar opp en rekke interessante temaer, – seksualitet og nevrose-nes etiologi, Freuds forhold til Wilhelm Fliess og dennes arbeid rundt seksualitet og Freud som krypto-biolog, for å nevne noen.

Det mest interessante i boka er nok likevel behandlingen av den darwinistiske revolusjons arv til psykologien og psykoanalysen.

Darwin som psykolog

Allerede så tidlig som i 1838–39 drøftet Darwin temaer som hukommelse, fantasi, språkutvikling, motivasjon og vilje i sine notatbøker. Da han fikk sitt første barn i 1838, startet han en nitid journalføring av barnets mentale og atferds-messige utvikling fram til treårsalderen. Darwin fikk tilsammen åtte barn som vokste opp, og han hadde derved mu-

ligheter til å studere likheter og ulikheter i utviklingsmønsteret.

Da det første psykologiske tidsskrift kom ut i 1876, publiserte Darwin en artikkel, «A biological sketch of the infant», der han bl.a. beskrev den tidlige utviklingen av motoriske ferdigheter og kommunikativ atferd. Darwins grunnleggende antakelse om menneskets utvikling var at den bygget på to instinkter eller drifter, selvpoppoldelses- eller overlevelsesdriften og kjønnsdriften.

Freuds darwinisme

Utviklingen av psykoanalysen og den psykoanalytiske teori har alltid hatt et mystikkens slør hvilende over seg. Freud tilsiktet dette. To ganger i sitt liv, i 1885 og 1907, ødela han fullstendig alle sine manuskripter, dagbøker, notater og brevveksling (unntatt den med familien).

Hvorfor gjorde han dette? – For ikke å gjøre det lett for dem som senere skulle skrive hans biografi, betror han forloveden i et brev etter den første ødeleggelsen. Han *ønsket* et mystikkens slør over seg selv og over utviklingen av psykoanalytisk teori. Og han lyktes. Omtrent fram til i dag har vel de fleste sittet med det inntrykk at psykoanalysen er et resultat av Freuds selvanalyse alene, at

den nærmest sprang ferdig ut av hans panne. Sulloway dokumenterer at Freud trakk en rekke konklusjoner fra sine analyser, både av seg selv og andre, som han på forhånd var blitt overbevist om riktigheten av fra andre kilder – som Darwins biologi og biopsykologi.

At Freud leste Darwin og leste ham grundig, er et ugjendrivelig faktum. Blant Freuds personlige bøker finnes flere verker av Darwin der Freud har streket under partier av spesielle interesse for sitt eget arbeid. Freud innrømmet da også senere at han hadde «hatt nytte av» Darwins arbeider. Hvor stor nytte, sier han imidlertid ikke noe om, og Sulloway mener at Freud kanskje ikke var klar over hvor dyptgripende Darwins arbeider virket inn på, og gjenspeilte seg i, hans eget.

Poenget med denne korte omtalen er å understreke den meget nære historiske og vitenskapsteoretiske sammenheng mellom deler av den biologiske vitenskap og psykoanalysen. Ofte behandles Freuds psykoanalytiske teori om menneskets atferd som om den var antitetisk til et mer biologisk orientert menneskesyn. Sulloway dokumenterer at det slett ikke er så enkelt; det var det i alle fall ikke for Freud og hans tid.

LG

Forskningspolitikk

Nr. 2, 1981, 4. årgang. ISSN 0333-0273

Utgitt av NAVF's utredningsinstitutt Norges almenvitenskapelige forskningsråd
Wergelandsveien 15, Oslo 1, tlf. (02) 20 65 35. Gratis abonnement fåes ved
henvendelse til Utredningsinstituttet. Redaksjonen avsluttet 25. mai.

I redaksjonen: Nils Roll-Hansen (redaktør), Sveinung Løkke (redaksjonssekretær),
Elisabeth Berge. Øvrige bidragsyttere til dette nummer: Karen Nossum Bie,
John Peter Collett, Lars Grue, Terje Brūen Olsen, Ole Johan Sandvand, Hans Skoie,
Kåre Vollan. Forsidetegning: Finn Graff ©. Sats og trykking: Fotosats As

Blad i postabonnement

«— återupppräta en intellektuell standard»

Hittil har landsorganisasjonene i Norden vært mest opptatt av representasjon i forskningsorganene og intensivt arbeidsmiljøforskning. Men på den svenske LO-kongressen i september blir det gitt bred plass til en rekke av de mest sentrale forskningspolitiske spørsmål som man i dag står overfor.

Tre omfattende utredninger om «forskning för arbete och demokrati» vil ligge til grunn for debatten. Det nye er bredde og nyanserikdommen i utredningsmaterialet og de forslag som kongressen inviteres til å vedta. Man går langt ut over LO's tradisjonelle engasjement på dette området.

I utredningene understrekes den svenske industriens økende problemer på det internasjonale marked. Det er tydelig at ønsket om å trygge industri-sysselsettingen betyr mye for LO's nye interesse for industriforskning og innovasjonspolitik. Med utgangspunkt i bestemte bedriftsnedleggelse i svensk industri betones viktigheten av fornyelse og produktivitet i industrien, – kort sagt industriell vekst. For å oppnå dette bør Sverige styrke forsknings- og utviklingsinnsatsen. Både bedriftene og staten bør investere mer på dette feltet. Slike spørsmål må settes på dagsorden i bedriftenes egne organer, og her ønsker LO å være med. Regjeringen bør forøvrig oppnevne et eget utvalg til å se på svensk industriforskning.

LO overlater det m.a.o. ikke lenger til kapitalsiden alene å ivareta FoU-investeringene, men opptrer med klare interesser på området. Det er heller ikke bare industriforskning i snever forstand som får LO's støtte; også svensk grunnforskning er viktig for kompetanseoppbygging og som kontaktbase med utlandet.

Krav om kvalitet

Et annet hovedtema som går igjen i publikasjonene, er kravet til kvalitet i høyere utdanning og forskning. Man er åpenbart bekymret for kvaliteten på fle-

re områder, og spørsmålet berøres ved flere anledninger. LO-sekretær Gudmund Larsson, som har stått i spissen for utredningsarbeidet, uttaler bl.a. at:

«Det är ett besvärande faktum att just de högskoleutbildade journalisterna, tyckarna och tänkarna som pratat sig igenom ett antal poäng i sociologi, nationalekonomi, psykologi och allt vad det nu kan vara så litet tycks fästa sig ved fakta och så mycket vid andra omständigheter. Karikerat har vi fått en situation där de som ska ha åsikter (politikerna) blivit försagda, därför att de som ska förmedla åsikterna blivit så talföra. Därför är det viktigt med en akademisk utbildning som kan återupppräta en intellektuell standard.» (SACO/SR-tidningen, «forskningsspecial», januar 1981.)

Holdningen i svensk LO er at samfunnsforskningen er preget av for mye «löst tyckande». Men under forutsetning av økt kvalitet, mener LO at disse fag er meget viktige for å følge og påvir-

ke samfunnsutviklingen – særlig på en del sentrale offentlige politikkområder. Man stiller forøvrig spørsmålsteget ved sektorforskningen; departementenes og direktoratenes penger går for mye til prosjekter med kortsiktige problemstillinger og utredningsarbeid – forskningsinnholdet er ofte for lite og kvalitativt svakt.

Også et annet svensk forskningspolitisk dogme angripes: Man anbefaler at frittstående forskningsinstitutter bør etableres «når så er lämpligt», – bl.a. som et alternativ til en fragmentert sektorforskning.

LO-institutt for økonomisk forskning

Forslaget om at fagbevegelsen nå bør utrede etableringen av et eget frittstående økonomisk forskningsinstitutt, vil nok lede til mest debatt på kongressen. Kvalitet og langsiktighet bør være ledemotiver for et slikt institutt; de dagsaktuelle problemer kan fortsatt behandles i fagbevegelsens utredningsavdelinger.

Svensk økonomisk forskning er lite mangfoldig, og arbeidsgiverne har store ressurser for «ideologiproduksjon», – dette er hovedargumenter for forslaget. Men utredningen trekker også fram motforestillinger, – f.eks. at instituttet i for stor grad vil bli identifisert med fagbevegelsen.

Forslaget er prinsipielt interessant. Spørsmålet er om denne interesseorganisasjon selv bør finansiere og drive forskning av spesiell relevans for sin virksomhet?

HS

Tegning: Eva Rönnblom

Forskning för arbete och demokrati. Fackliga forskningsbehov. LOs forskningspolitiske utredning. Stockholm, Tidens Förlag. Delrapport 1, 1980 (ISBN 91-550-2466-1), delrapport 2, 1981 (ISBN 91-550-2574-9), delrapport 3 under utgivelse.